PAYESH

Volume 23, Issue 2 (March- April 2024)

Journal of the Iranian Institute for Health Sciences Research

Assessment of educational centers and satisfaction evaluation of instructors offering pre-marriage education program in Iran

Jila Sadighi[1*], Rahele Rostami[1], Mahmoud Tavousi[1], Ramin Mozafari Kermani[1], Saber Jabari Farooji[2], Sobhan Ebrahimpour[2], Aghdas Aghababaeian[2], Farzaneh Soltanipour[2]

1. Health Metrics Research Center, Institute for Health Sciences Research, ACECR, Tehran, Iran
2. Iran Ministry of Health and Medical Education, Tehran, Iran

Received: 9 November 2023
Accepted for publication: 30 December 2023
[EPub a head of print-9 March 2024]
Payesh: 2024; 23(2): 157- 169

Abstract

Objective(s): The pre-marriage education program started in Iran in 1993. The present study had several main goals, and this article deals with the results of two objectives, including the assessment of pre-marriage education centers and assessment of the instructors' satisfaction with the program.

Methods: The study was cross-sectional. Ninety-six centers were selected by simple random sampling, and instructors of selected centers included in the study by census method. Data were analyzed using SPSS-18 software.

Results: The mean of overall satisfaction score of instructors with the "pre-marriage education program" was 20.56 (SD=3.753). The instructors were satisfied or very satisfied, including 88.4% with the content of textbooks, 70.1% with the regular holding of retraining courses, 96.2% with the cooperation with the center, 98.2% with the behavior of colleagues, and 98% with the center authorities management for holding classes. The instructors were dissatisfied or very dissatisfied, including 60.6% with the paid amount for instruction and 51% with the timely payment. There was no significant relationship between the overall satisfaction with age, gender, marital status, education, and duration of the instruction experience. A significant relationship was between overall satisfaction with the level of education ($p=0.012$), employment relationship with the center ($p=0.014$), and the type of class ($p<0.001$). Thus, instructors with master education were the most, and instructors with bachelor education were the least satisfied with the program. Official instructors had the least, and contract instructors had the most satisfaction. The instructors of the "reproductive and sexual health course" were the least, and the instructors of the "ethics and laws course" were the most satisfied with the program. The results of the evaluation of centers showed that more than 80% of the centers were in good condition in terms of lighting, heating system, and the appropriate seat numbers for participants in each class. About 70-80% of centers were in favorable condition in terms of the appropriate number of classes, adequate ventilation, the fitness of educational facilities with needs, and adequate physical space for classes. Only 50-70% of the centers were in good condition in terms of cooling system, and access to the necessary infrastructure for online classes.

Conclusion: The promotion of the pre-marriage education program requires the development of the necessary infrastructure and the improvement of the welfare conditions of the instructors. We hope that the results of the present study can help the policy-makers of the health system to improve the monitoring of program.

Keywords: Satisfaction, Instrucors, Pre-marriage education centers, Assessment, Iran

[*] Corresponding author: Health Metrics Research Center, Institute for Health Sciences Research, ACECR, Tehran, Iran
E-mail: sadighi@acecr.ac.ir

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.157]

پایش
نشریه پژوهشکده علوم بهداشتی جهاددانشگاهی

ارزیابی مراکز آموزشی و رضایت مربیان مراکز از برنامه آموزش هنگام ازدواج در کشور ایران

ژیلا صدیقی[1*]، راحله رستمی[1]، محمود طاووسی[1]، رامین مظفری کرمانی[1]، صابر جباری فاروجی[2]، سبحان ابراهیم‌پور[2]، اقدس آقابابائیان[2]، فرزانه سلطانی پور[2]

۱. مرکز تحقیقات سنجش سلامت، پژوهشکده علوم بهداشتی جهاد دانشگاهی، تهران، ایران
۲. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۷/۱۸
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۹
[نشر الکترونیک پیش از انتشار- ۱۹ اسفند ۱۴۰۲]
نشریه پایش: ۱۶۹- ۱۵۷ :(۲)۲۳؛ ۱۴۰۳

چکیده

مقدمه: «برنامه آموزش هنگام ازدواج» از سال ۱۳۷۲ در کشور آغاز شد. مطالعه حاضر تحت عنوان «ارزشیابی برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین در کشور ایران» دارای اهداف متعددی بوده و مقاله حاضر به نتایج دو هدف اصلی شامل «سنجش رضایت مربیان مراکز از برنامه آموزش هنگام ازدواج» و «ارزیابی مراکز آموزش هنگام ازدواج» پرداخته است.

مواد و روش کار: این مطالعه از نوع مقطعی بود. نود و شش مرکز آموزش هنگام ازدواج به روش تصادفی ساده انتخاب شده و مربیان این مراکز با روش سرشماری، وارد مطالعه شدند. داده ها در نرم افزار SPSS-18 تحلیل شدند.

یافته ها: میانگین امتیاز رضایت کلی مربیان از برنامه آموزش هنگام ازدواج ۲۰/۵۶ (SD=۳/۷۵۳) به‌دست آمد. حدود ۸۸/۴ درصد مربیان از «محتوای کتابچه های درسی»، ۷۰/۱ درصد از «برگزاری منظم دوره‌های بازآموزی»، ۹۶/۲ درصد از «همکاری با مرکز مربوطه»، ۹۸/۲ درصد از «رفتار همکاران مرکز مربوطه» و ۹۸ درصد از «نحوه مدیریت مسئولان مرکز برای برگزاری کلاس‌ها»، «راضی یا خیلی راضی» بودند. حدود ۶۰/۶ درصد مربیان از «مقدار حق الزحمه برای این آموزش» و ۵۱ درصد از «پرداخت به موقع حق الزحمه»، «ناراضی یا خیلی ناراضی» بودند. ارتباط آماری معنی‌دار بین «رضایت کلی» با «سن»، «جنسیت»، «وضعیت تاهل»، «مدرک تحصیلی» و «مدت سابقه تدریس در مرکز» مشاهده نشد. ارتباط معنی‌دار بین «رضایت کلی» با «سطح تحصیلات» (p=۰/۰۱۲)، «رابطه استخدامی با مرکز» (p=۰/۰۱۴) و «نوع کلاس» (p <۰/۰۰۱) به دست آمد. به طوریکه مربیان با تحصیلات کارشناسی ارشد، دارای بیشترین و مربیان با تحصیلات کارشناسی، دارای کمترین رضایت بودند. مربیان رسمی دارای کمترین و مربیان قراردادی دارای بیشترین رضایت بودند. مربیان «درس سلامت باروری و جنسی» دارای کمترین و مربیان «درس اخلاق و احکام» دارای بیشترین رضایت بودند. نتایج ارزیابی مراکز نشان داد که بیش از ۸۰ درصد مراکز از نظر «نور کلاس»، «سیستم گرمایشی» و «تناسب تعداد صندلی با تعداد شرکت‌کنندگان» در وضعیت مطلوب بوده و حدود ۷۰ تا ۸۰ درصد مراکز از نظر «انطباق تعداد کلاس‌ها با تعداد شرکت‌کنندگان»، «تهویه مناسب»، «تناسب امکانات آموزشی با نیازها» و «فضای فیزیکی مناسب» در وضعیت مطلوب قرار داشتند. فقط ۵۰ تا ۷۰ درصد مراکز از نظر «سیستم سرمایشی» و «دسترسی به زیر ساخت لازم برای کلاس‌های آنلاین» در وضعیت مطلوب بودند.

نتیجه گیری: ارتقای «برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین» نیازمند توسعه زیرساخت های مورد نیاز و همچنین بهبود شرایط رفاهی مربیان مراکز است. امید است که نتایج مطالعه حاضر بتواند پایش و رصد برنامه مذکور را برای سیاستگذاران نظام سلامت، تسهیل نماید.

کلمات کلیدی: رضایت، مربیان، مراکز آموزش هنگام ازدواج، ارزیابی، ایران
کداخلاق: IR.SBMU.NNFTRI.REC.1399.051

* نویسنده پاسخگو: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، خیابان فلسطین جنوبی، خیابان شهید وحید نظری، پلاک ۲۳
E-mail: sadighi@acecr.ac.ir

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.157]

مقدمه

خانواده کوچکترین واحد اجتماعی است و دولت ها موظف هستند تا سلامت خانواده را به عنوان یک سیاست جهت تحکیم خانواده و ارتقای رفاه اعضای آن در نظر داشته باشند [۱]. طبق اصل دهم قانون اساسی کشور ایران، «از آنجا که خانواده واحد بنیادی جامعه اسلامی است، همه قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی های مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد» [۲]. با وجودیکه عوامل مؤثر در طول عمر ازدواج هر یک از زوجین، متعدد و منحصر به فرد است، اما متداول ترین عوامل شامل دوستی، عشق و پیشینه یا علایق مشابه بوده است [۳]. عواملی مانند بلوغ جسمی، فکری، عاطفی، ارتباطی و همچنین عوامل اقتصادی، فرهنگی و مذهبی به عنوان عوامل موثر بر زندگی زوجین در خانواده شناسایی شده اند [۴]. به طور کلی عوامل موفقیت ازدواج می تواند شامل عوامل ارتباطی، عوامل فردی- شخصیتی، عوامل خانوادگی، عوامل اخلاقی- معنوی و عوامل فرهنگی- اجتماعی باشد [۵].

در راستای ارتقای آگاهی زوجین در آستانه ازدواج، «برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین در ایران» در سال ۱۳۷۲ توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی آغاز شده و همچنان ادامه دارد. طول مدت کلاس ها ابتدا ۲ ساعت بوده و در طی زمان با همکاری مشترک بین سازمان های مختلف، به ۶ ساعت افزایش یافته است. شرکت در این کلاس های آموزشی برای زوجین اجباری است و ثبت ازدواج زوجین در دفاتر ازدواج، منوط به ارائه گواهی شرکت در «برنامه آموزش هنگام ازدواج» است. کلاس ها به تفکیک موضوعات «سلامت باروری و جنسی»، «اخلاق و احکام»، «حقوق» و «روانشناسی» در «مراکز آموزش هنگام ازدواج» برگزار می شوند. این مراکز شامل مراکز جامع خدمات سلامت بوده که در ساختار شبکه بهداشتی درمانی کشور قرار داشته و خدمات جامع مراقبت اولیه سلامت را ارائه کرده و مجری برنامه آموزش هنگام ازدواج هستند. در حال حاضر بیش از ۴۶۰ مرکز آموزش های هنگام ازدواج، در کشور فعالیت می کنند.

«برنامه آموزش هنگام ازدواج» مانند هر برنامه ای نیازمند ارزشیابی منسجم است تا بتوان تاثیرات برنامه را مورد بررسی قرار داد [۶]. در این راستا اولین ارزشیابی ملی برنامه مذکور در سال ۲۰۱۷ انجام شده و نتایج آن منجر به ارتقای برنامه گردید [۷]. متعاقبا با توجه به نیاز رصد برنامه، مقرر گردید ارزشیابی دیگری در سطح ملی انجام شود لذا مطالعه حاضر تحت عنوان «ارزشیابی برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین در کشور ایران» به پیشنهاد «وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی»، در «پژوهشکده علوم بهداشتی جهاددانشگاهی» انجام شد. این مطالعه دارای اهداف متعددی بوده و مقاله حاضر به نتایج دو هدف اصلی شامل «سنجش رضایت مربیان مراکز از برنامه آموزش هنگام ازدواج» و «ارزیابی مراکز آموزش هنگام ازدواج» پرداخته است.

مواد و روش کار

نوع مطالعه با رویکرد بررسی «رضایت مربیان» از نوع مقطعی و با رویکرد «ارزیابی مراکز» از نوع توصیفی بود. جمع آوری داده ها در سال ۱۴۰۱ انجام شده است. واحد مطالعه شامل «مراکز خدمات جامع سلامت مجری کلاس های آموزش های هنگام ازدواج در کشور ایران» بود که در این مطالعه به عنوان مراکز آموزش هنگام ازدواج، نامیده شده اند. جمعیت مورد مطالعه شامل مربیان مراکز آموزش هنگام ازدواج بودند. این مربیان طبق دستورالعمل های ابلاغی، باید دارای مدرک تحصیلی مرتبط بوده و در دوره های نظری و عملی آموزش های هنگام ازدواج، شرکت نموده و مهارت لازم را کسب کرده باشند. حجم نمونه «مراکز» برای دستیابی به حداکثر تعداد نمونه با احتساب p معادل ۵۰ درصد و میزان خطا معادل ۱۰ درصد و اطمینان ۹۵٪ مساوی ۹۶ مرکز محاسبه شده و نمونه گیری از کل مراکز کشور به صورت «تصادفی ساده» انجام شد. توزیع مراکز نمونه در استان‌های کشور با درنظر گرفتن «درصد مراکز هر استان از کل مراکز کشور» انجام شد. در زمان نمونه گیری، ۴۶۶ مرکز در کشور فعال بودند. تمام مربیان مراکز مورد مطالعه (۹۶ مراکز) به «روش سرشماری» وارد مطالعه شدند. برای جمع آوری داده های این قسمت از مطالعه از «پرسشنامه سنجش رضایت مربیان» و «پرسشنامه ارزیابی مرکز ارائه دهنده آموزش هنگام ازدواج» استفاده شد. این پرسشنامه ها (به همراه دستورالعمل تکمیل آن ها) توسط گروه پژوهش و با توجه به دستورالعمل های اجرایی وزارت و شاخص های برنامه آموزش هنگام ازدواج، تدوین شدند. شایان ذکر است ابزارهای جمع آوری داده ها (پرسشنامه ها) ابتدا طراحی شده و سپس روایی محتوایی و صوری آن ها با کسب نظرات برخی از کارشناسان و مدیران وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی بررسی شد. «پرسشنامه سنجش رضایت مربیان» توسط «مربیان برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین» به صورت خودایفایی تکمیل گردید. «پرسشنامه ارزیابی مرکز ارائه دهنده آموزش هنگام ازدواج» فقط در

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.157]

مراکز مورد مطالعه تکمیل شد. داده های این پرسشنامه توسط پرسشگرانی که توسط کارشناسان دانشگاه مربوطه مشخص شده بودند، جمع‌آوری شد. این پرسشگران با شاخص های ارزیابی مرکز آشنایی داشته و از خود مراکز مورد مطالعه، انتخاب نشدند تا بتوان ارزیابی را به صورت بیرونی انجام داد. پاسخ سوالات ارزیابی مراکز به صورت گزینه پنج تایی (خیلی زیاد، زیاد، تا حدودی، کم، خیلی کم) بود. سوالات ارزیابی مرکز عبارت بودند از: چقدر مرکز دارای زیر ساخت لازم برای برگزاری کلاس‌های آنلاین است؟ چقدر فضای فیزیکی کلاس‌ها مناسب برای ارائه برنامه آموزشی است؟ چقدر سیستم گرمایشی کلاس‌ها مناسب است؟ چقدر سیستم سرمایشی کلاس‌ها مناسب است؟ چقدر نظافت و پاکیزگی در کل مرکز و کلاس ها رعایت شده است؟ چقدر تعداد کلاس های آموزشی منطبق با تعداد شرکت‌کنندگان است؟ چقدر تعداد صندلی های هر کلاس آموزشی متناسب با شرکت‌کنندگان است؟ چقدر امکانات و تجهیزات آموزشی مرکز متناسب با نیازهای مرکز است؟ چقدر کلاس های آموزشی دارای تهویه مناسب هستند؟ چقدر کلاس های آموزشی دارای نور مناسب هستند؟ چقدر کلاس های آموزشی از صداهای مزاحمِ بیرون، محافظت شده‌اند؟

برای انتخاب گزینه مناسب برای هر کدام از سوالات، استانداردهای موردنظر عبارت بودند از: الف) تامین دو فضای جداگانه برای آموزش هم‌زمان و جداگانه (خانم ها و آقایان) برای آموزش های سلامت باروری وجنسی و ترجیحا برای کلاس‌های روان‌شناسی، اخلاق و احکام و حقوق، الزامی است؛ ب) فضای کلاس باید متناسب با تعداد مراجعان روزانه (حداقل فضای مطلوب ۱۲ متر) باشد؛ ج) کلاس‌های اختصاص‌یافته به این آموزش باید از نظر مواردی مانند نور، انتقال صدا، سیستم گرمایش و سرمایش مناسب، درب و پنجره، سقف و کف سالم و نظافت، استاندارد باشند؛ د) ساختار اتاق کلاس ها باید به گونه ای باشد که صدای محیط خارج، در اتاق کلاس آموزشی شنیده نشود و صحبت افراد داخل اتاق نیز در خارج از اتاق کلاس آموزشی، شنیده نشود؛ ه) کلاس ها باید دارای پوسترهای استاندارد (۵ پوستر) باشند؛ و) کلاس ها باید دارای مولاژهای استاندارد (یک مولاژ اندام تناسلی زن و یک مولاژ اندام تناسلی مرد) باشند؛ و) کلاس ها باید دارای تلویزیون ۲۴ اینچ / DVD Player/ ویدئو پروژکتور و کامپیوتر سالم باشند. تلویزیون باید سالم و درمحل قابل رویت باشد؛ ز) کلاس ها باید دارای صندلی و میز مناسب باشند؛ ح) مرکز باید دارای زیر ساخت های لازم برای برگزاری کلاس های آنلاین (مانند اینترنت پرسرعت، لپ تاپ) باشد. داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS-18 مورد تحلیل قرار گرفتند. آزمون های آماری توصیفی شامل فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار بوده و روش های آماری تحلیلی شامل آزمون های t-test paired و ($\chi 2$) chi-square و Pearson correlation coefficient و Analysis of variance (ANOVA) بودند. p–value کمتر از ۵ درصد به عنوان سطح معنادار آماری، محسوب شد. سنجش «رضایت مربیان از برنامه آموزش هنگام ازدواج» با پرسش سوالاتی به تفکیک «رضایت از کلاس های حضوری»، «رضایت از کلاس های غیرحضوری» و «رضایت کلی» انجام شد. سوالات متغیر «رضایت مربیان» دارای پاسخ های پنج گزینه ای شامل بدون نظر، خیلی ناراضی، ناراضی، راضی و خیلی راضی بوده که به صورت متغیر کمی تحلیل شده است. امتیاز گزینه پاسخ ها شامل صفر برای گزینه «بدون نظر»، امتیاز ۱ برای گزینه «خیلی ناراضی»، امتیاز ۲ برای گزینه «ناراضی»، امتیاز ۳ برای گزینه «راضی» و امتیاز ۴ برای گزینه «خیلی راضی» درنظر گرفته شد. «سنجش رضایت مربیان از کلاس های حضوری» شامل سنجش رضایت از «مدت زمان کلاس»، «زمان برگزاری کلاس»، «محل برگزاری کلاس»، «تعداد شرکت کنندگان» و «امکانات آموزشی کلاس» بود. بنابراین طیف «امتیاز رضایت از کلاس های حضوری» از صفر تا ۲۰ تعیین شد. «سنجش رضایت مربیان از کلاس های غیرحضوری» شامل سنجش رضایت از «مدت زمان کلاس»، «زمان برگزاری کلاس»، «تعداد شرکت کنندگان» و «امکانات آموزش غیرحضوری» بود. بنابراین طیف «امتیاز رضایت از کلاس های غیرحضوری» از صفر تا ۱۶ تعیین شد. «سنجش رضایت کلی مربیان از برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین» شامل سنجش رضایت از «محتوای کتابچه های درسی»، «برگزاری منظم دوره‌های بازآموزی»، «همکاری مربی با مرکز مربوطه»، «حق الزحمه برای این آموزش»، «پرداخت به موقع»، «رفتار همکاران مرکز مربوطه با مربی» و «نحوه مدیریت مسئولان مرکز مربوطه برای برگزاری کلاس‌ها» بود. بنابراین طیف «امتیاز رضایت کلی» از صفر تا ۲۸ تعیین شد. تعیین ارتباط رضایت با مشخصات جمعیتی مربیان، توسط آزمون Analysis of Variance (ANOVA) تحلیل شد. تمامی مربیان شرکت کننده در مطالعه پس از اخذ رضایت آگاهانه شفاهی، وارد مطالعه شدند. محرمانگی اطلاعات هویتی مربیان مراعات گردید.

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.157]

یافته ها

در راستای «سنجش رضایت مربیان از برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین»، ۶۱۸ مربی از ۹۶ مرکز وارد مطالعه شدند. توزیع فراوانی مربیان به تفکیک مشخصات جمعیتی در جدول شماره ۱ نشان داده شده است. از این تعداد، ۱۹۹ نفر (۳۲/۲ درصد) مربی کلاس «سلامت باروری و جنسی»، ۱۵۲ نفر (۲۴/۶ درصد) مربی کلاس روانشناسی، ۱۴۱ نفر (۲۲/۸ درصد) مربی کلاس اخلاق و احکام و ۱۲۶ نفر (۲۰/۴ درصد) مربی کلاس حقوق بودند. میانگین سن مربیان شرکت کننده در مطالعه، حدود ۴۳/۳ سال (انحراف معیار = ۸/۰۶) و حداقل سن ۲۵ سال و حداکثر سن ۶۶ سال بود. میانگین سابقه تدریس مربیان در مراکز مربوطه ۳/۷۴ سال (انحراف معیار = ۳/۵۲) و حداقل سابقه ۱ سال و حداکثر سابقه ۲۹ سال بود. در سال مطالعه (سال ۱۴۰۱) فقط یک کلاس به صورت کاملا غیرحضوری (مجازی) و بقیه کلاس ها به صورت حضوری برگزار شده بودند. حدود ۲۲ درصد از کلاس های حضوری نیز هم زمان با کلاس های غیرحضوری برگزار شده بودند.

میانگین «امتیاز رضایت کلی مربیان از برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین» ۲۰/۵۶ (انحراف معیار = ۳/۷۵۳) به دست آمد. ارتباط آماری معنی دار بین جنسیت (p=۰/۳۲۶)، گروه سنی (p=۰/۰۵۷)، وضعیت تاهل (p=۰/۴۵۰)، مدرک تحصیلی (p=۰/۱۵۰) و «مدت سابقه تدریس مربیان در مرکز مربوطه» (p=۰/۲۴۷) با «امتیاز رضایت کلی مربیان از برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین» مشاهده نشد. ارتباط آماری معنی دار بین «رابطه استخدامی مربیان با مرکز مربوطه» (p=۰/۰۱۴)، نوع کلاس (p<۰/۰۰۱)، سطح تحصیلات (p=۰/۰۱۲) و استان (p<۰/۰۰۱) با «امتیاز رضایت کلی مربیان از برنامه» مشاهده شد، بطوریکه مربیان رسمی دارای کمترین و مربیان قراردادی دارای بیشترین رضایت بودند، مربیان «درس سلامت باروری و جنسی» دارای کمترین و مربیان «درس اخلاق و احکام» دارای بیشترین رضایت بودند و مربیان با سطح تحصیلات کارشناسی ارشد، دارای بیشترین و مربیان با سطح تحصیلات کارشناسی، دارای کمترین رضایت کلی بودند (جدول شماره ۲). میانگین «امتیاز رضایت کلی مربیان از برنامه» به تفکیک استان در نمودار شماره ۱ نشان داده شده است. همانطور که مشاهده می شود، مربیان استان همدان دارای بیشترین رضایت کلی و مربیان استان قم دارای کمترین رضایت کلی از برنامه بودند.

میانگین «امتیاز رضایت مربیان از کلاس های حضوری» ۱۵/۹ (انحراف معیار = ۲/۷۸۲) به دست آمد. ارتباط آماری معنی دار بین جنسیت مربیان (p=۰/۸۵۶)، گروه سنی (p=۰/۷۳۶)، وضعیت تاهل (p=۰/۹۸۶)، سطح تحصیلات (p=۰/۰۸۳)، رابطه استخدامی با مرکز (p=۰/۶۴۸)، نوع کلاس (p=۰/۳۷۵) و «مدت سابقه تدریس مربیان در مرکز مربوطه» (p=۰/۳۸۴) با «امتیاز رضایت مربیان از کلاس های حضوری» مشاهده نشد. ارتباط آماری معنی دار بین مدرک تحصیلی و «امتیاز رضایت مربیان از کلاس های حضوری» وجود داشت به طوریکه مربیان با مدرک مامایی دارای بیشترین رضایت و مربیان با مدرک پزشکی دارای کمترین رضایت بودند (p=۰/۰۱۶) (جدول شماره ۳). همچنین ارتباط آماری معنی دار بین استان و «رضایت مربیان از کلاس های حضوری» وجود داشت (p<۰/۰۰۱)، به طوریکه مربیان استان لرستان دارای بیشترین رضایت و مربیان استان قم دارای کمترین رضایت از کلاس های حضوری بودند.

میانگین «امتیاز رضایت مربیان از کلاس های غیرحضوری» ۱۲/۸۵ (انحراف معیار = ۱/۹۳۰) به دست آمد. ارتباط آماری معنی دار بین جنسیت (p=۰/۲۹۶)، گروه سنی (p=۰/۶۹۱)، وضعیت تاهل (p=۰/۲۳۱)، سطح تحصیلات (p=۰/۸۰۸)، مدرک تحصیلی (p=۰/۷۸۴)، رابطه استخدامی با مرکز (p=۰/۶۲۸)، نوع کلاس (p=۰/۸۰۴) و «مدت سابقه تدریس مربیان در مرکز مربوطه» (p=۰/۲۹۸) با «رضایت مربیان از کلاس های غیرحضوری» مشاهده نشد. ارتباط آماری معنی دار بین استان و «رضایت مربیان از کلاس های غیرحضوری» وجود داشت (p=۰/۰۰۲) (جدول شماره ۴)، به طوریکه مربیان استان آذربایجان غربی دارای بیشترین رضایت و مربیان استان اردبیل دارای کمترین رضایت از کلاس های غیرحضوری بودند. شایان ذکر است که کلاس های غیرحضوری فقط توسط برخی استان ها تشکیل شده بود.

در راستای «ارزیابی مراکز ارائه دهنده آموزش‌های هنگام ازدواج زوجین»، ۹۶ مرکز وارد مطالعه شدند. «سال شروع آموزش های هنگام ازدواج» در ۵۳/۸ درصد از مراکز در «سال ۱۳۸۰ و به قبل»، در ۱۶/۱ درصد از مراکز در طی «سال ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۰» و در ۳۰/۱ درصد از مراکز در «سال ۱۳۹۱ و به بعد» بوده است. در طی یک ماه قبل از زمان ارزیابی مراکز، ۱۹۲۴۶ نفر در کلاس های آموزشی مراکز شرکت کرده بودند. میانگین تعداد شرکت کنندگان ۲۱۱/۴۹ نفر (انحراف معیار = ۲۸۳/۷۵۰) به ازای هر مرکز بوده است. حداقل شرکت کنندگان در مرکز ۴ نفر و حداکثر ۱۸۵۶ نفر بوده است. نتایج «سنجش شاخص های ارزیابی مراکز ارائه دهنده آموزش‌های هنگام

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.157]

ازدواج» در جدول شماره ۵ نشان داده شده است. همانگونه که مشاهده می شود، ۵۶/۲ درصد مراکز به میزان «زیاد یا خیلی زیاد» و ۱۲/۵ درصد مراکز به میزان «کم یا خیلی کم» به زیر ساخت لازم برای برگزاری کلاس‌های آنلاین (مانند دسترسی به اینترنت پرسرعت، لپ تاپ، سایر) دسترسی داشتند. ۶۹/۸ درصد مراکز به میزان «زیاد یا خیلی زیاد» و ۷/۳ درصد مراکز به میزان «کم یا خیلی کم» دارای فضای فیزیکی مناسب برای کلاس‌های آموزشی بودند. ۸۱/۳ درصد مراکز به میزان «زیاد یا خیلی زیاد» و ۴/۲ درصد مراکز به میزان «کم و خیلی کم» دارای سیستم گرمایشی مناسب برای کلاس ها بودند. ۶۷/۷ درصد مراکز به میزان «زیاد یا خیلی زیاد» و ۸/۳ درصد مراکز به میزان «کم یا خیلی کم» دارای سیستم سرمایشی مناسب برای کلاس ها بودند. ۸۹/۶ درصد مراکز به میزان «زیاد یا خیلی زیاد» و ۲ درصد مراکز به میزان «کم و خیلی کم»، نظافت و پاکیزگی را در کل مرکز و کلاس‌ها رعایت کرده بودند. ۷۵ درصد مراکز به میزان «زیاد یا خیلی زیاد» و ۵/۲ درصد مراکز به میزان «کم یا خیلی کم» دارای تعداد کلاس های آموزشی، منطبق با تعداد شرکت‌کنندگان بودند. ۸۱/۳ درصد مراکز به میزان «زیاد یا خیلی زیاد» و ۳/۱ درصد مراکز به میزان «کم یا خیلی کم» دارای تعداد صندلی متناسب با تعداد شرکت‌کنندگان در هرکلاس آموزشی بودند. ۷۴ درصد مراکز به میزان «زیاد یا خیلی زیاد» و ۱ درصد مراکز به میزان «کم یا خیلی کم» دارای امکانات و تجهیزات آموزشی متناسب با نیازهای مرکز بودند. ۷۵ درصد مراکز به میزان «زیاد یا خیلی زیاد» و ۷/۳ درصد مراکز به میزان «کم یا خیلی کم» دارای تهویه مناسب برای کلاس های آموزشی بودند. ۸۴/۴ درصد مراکز به میزان «زیاد یا خیلی زیاد» و ۲/۱ درصد مراکز به میزان «کم یا خیلی کم» دارای نور مناسب برای کلاس های آموزشی بودند. ۶۱/۵ درصد مراکز به میزان «زیاد یا خیلی زیاد» و ۱۰/۴ درصد مراکز به میزان «کم یا خیلی کم» دارای کلاس های آموزشی بودند که از صداهای مزاحمِ بیرون، محافظت شده بود.

جدول ۱: توزیع فراوانی مربیان به تفکیک مشخصات جمعیتی

مشخصات جمعیتی	مربیان شرکت کننده در مطالعه	
	تعداد	تعداد
جنسیت		
زن	۲۵۰	۴۰/۵
مرد	۳۶۸	۵۹/۵
جمع	۶۱۸	۱۰۰
گروه سنی		
≤۳۰	۲۲	۳/۶
۳۱-۴۰	۲۲۳	۳۶/۴
۴۱-۵۰	۲۴۶	۴۰/۱
۵۱-۶۰	۱۰۷	۱۷/۵
≥۶۱	۱۵	۲/۴
جمع	۶۱۳	۱۰۰
وضعیت تاهل		
متاهل	۵۸۷	۹۵/۰
مجرد	۲۸	۴/۵
سایر	۳	۰/۵
جمع	۶۱۸	۱۰۰
سطح تحصیلات		
فوق دیپلم	۲۰	۳/۲
کارشناسی	۱۹۹	۳۲/۲
کارشناسی ارشد	۲۹۳	۴۷/۴
دکتری و بالاتر	۱۰۶	۱۷/۲
جمع	۶۱۸	۱۰۰
مدرک تحصیلی		
پزشکی	۲۰	۳/۳
مامایی	۹۱	۱۵/۰
سایر	۴۹۶	۸۱/۷
جمع	۶۰۷	۱۰۰

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.157]

رابطه استخدامی با مرکز		
رسمی	۱۵۴	۲۵/۷
پیمانی	۲۳	۳/۸
قراردادی	۳۸۰	۶۳/۳
فاقد قرارداد	۴۳	۷/۲
جمع	۶۰۰	۱۰۰

جدول ۲: ارتباط امتیاز «رضایت کلی مربیان از برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین» با مشخصات جمعیتی

مشخصات جمعیتی	رضایت کلی مربیان از برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین				
	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	P-value
جنسیت					
زن	۲۳۱	۲۰/۳۷	۳/۹۷۱	۰/۹۶۸	۰/۳۲۶
مرد	۳۴۳	۲۰/۶۸	۳/۵۹۹		
جمع	۵۷۴	۲۰/۵۶	۳/۷۵۳		
گروه سنی					
≤۳۰	۲۲	۲۱/۴۱	۳/۴۱۸	۰/۷۳۲	۰/۵۷۰
۳۱-۴۰	۲۰۸	۲۰/۲۶	۳/۴۷۷		
۴۱-۵۰	۲۲۷	۲۰/۷۲	۳/۹۷۰		
۵۱-۶۰	۱۰۱	۲۰/۵۱	۳/۸۴۹		
≥۶۱	۱۳	۲۰/۷۷	۳/۸۹۸		
جمع	۵۷۱	۲۰/۵۴	۳/۷۵۰		
وضعیت تاهل					
متاهل	۵۴۶	۲۰/۵۸	۳/۷۴۲	۰/۸۰۰	۰/۴۵۰
مجرد	۲۶	۲۰/۱۹	۴/۰۶۰		
سایر	۲	۱۷/۵۰	۲/۱۲۱		
جمع	۵۷۴	۲۰/۵۶	۳/۷۵۳		
سطح تحصیلات					
فوق دیپلم	۲۰	۲۰/۱۵	۴/۷۴۹	۳/۶۸۳	۰/۰۱۲
کارشناسی	۱۸۷	۱۹/۹۴	۳/۹۸۲		
کارشناسی ارشد	۲۷۱	۲۱/۰۸	۳/۴۷۷		
دکتری و بالاتر	۹۶	۲۰/۳۶	۳/۶۶۵		
جمع	۵۷۴	۲۰/۵۶	۳/۷۵۳		
مدرک تحصیلی					
پزشکی	۱۹	۱۹/۲۶	۴/۶۴۱	۱/۹۰۲	۰/۱۵۰
مامایی	۸۳	۲۰/۱۷	۴/۵۸۲		
سایر	۴۶۲	۲۰/۷۰	۳/۵۳۰		
جمع	۵۶۴	۲۰/۵۷	۳/۷۴۸		
رابطه استخدامی با مرکز					
رسمی	۱۴۱	۱۹/۷۲	۴/۵۰۰	۳/۵۷۲	۰/۰۱۴
پیمانی	۲۲	۲۰/۵۰	۳/۵۱۵		
قراردادی	۳۵۵	۲۰/۹۲	۳/۳۸۵		
فاقد قرارداد	۴۱	۲۰/۳۲	۳/۹۰۸		
جمع	۵۵۹	۲۰/۵۶	۳/۷۶۵		
نوع کلاس					
سلامت باروری و جنسی	۱۸۴	۱۹/۵۲	۴/۲۳۶	۷/۴۳۰	<۰/۰۰۱
اخلاق و احکام	۱۲۸	۲۰/۹۱	۳/۳۳۳		
حقوق	۱۲۰	۲۰/۸۹	۳/۴۸۳		
روانشناسی	۱۴۲	۲۱/۳۰	۳/۴۰۰		
جمع	۵۷۴	۲۰/۵۶	۳/۷۵۳		

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.157]

جدول۳: ارتباط امتیاز «رضایت مربیان از کلاس های حضوری» با مشخصات جمعیتی

مشخصات جمعیتی	رضایت مربیان از کلاس های حضوری				
	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	P-value
جنسیت					
زن	۲۵۰	۱۵/۸۸	۲/۸۵۰	۰/۰۳۳	۰/۸۵۶
مرد	۳۶۴	۱۵/۹۲	۲/۷۳۷		
جمع	۶۱۴	۱۵/۹۰	۲/۷۸۲		
گروه سنی					
≤۳۰	۲۱	۱۶/۴۳	۲/۵۴۱	۰/۵۰۰	۰/۷۳۶
۳۱-۴۰	۲۲۲	۱۵/۹۸	۲/۶۰۴		
۴۱-۵۰	۲۴۴	۱۵/۹۰	۲/۸۸۳		
۵۱-۶۰	۱۰۷	۱۵/۶۴	۲/۹۰۹		
≥۶۱	۱۵	۱۵/۶۷	۳/۰۱۶		
جمع	۶۰۹	۱۵/۸۹	۲/۷۷۷		
وضعیت تاهل					
متاهل	۵۸۳	۱۵/۹۰	۲/۷۹۴	۰/۰۱۴	۰/۹۸۶
مجرد	۲۸	۱۵/۸۶	۲/۴۱۵		
سایر	۳	۱۵/۶۷	۴/۵۰۹		
جمع	۶۱۴	۱۵/۹۰	۲/۷۸۲		
سطح تحصیلات					
فوق دیپلم	۲۰	۱۶/۷۵	۲/۵۷۳	۲/۲۳۹	۰/۰۸۳
کارشناسی	۱۹۷	۱۶/۰۱	۲/۷۰۷		
کارشناسی ارشد	۲۹۱	۱۵/۹۷	۲/۷۶۴		
دکتری و بالاتر	۱۰۶	۱۵/۳۴	۲/۹۵۰		
جمع	۶۱۴	۱۵/۹۰	۲/۷۸۲		
مدرک تحصیلی					
پزشکی	۲۰	۱۵/۳۰	۳/۱۶۴	۴/۱۶۵	۰/۰۱۶
مامایی	۹۱	۱۶/۶۷	۲/۶۷۱		
سایر	۴۹۲	۱۵/۸۲	۲/۷۵۸		
جمع	۶۰۳	۱۵/۹۳	۲/۷۷۴		
رابطه استخدامی با مرکز					
رسمی	۱۵۳	۱۵/۸۹	۲/۸۱۱	۰/۵۵۱	۰/۶۴۸
پیمانی	۲۳	۱۶/۶۵	۲/۹۳۳		
قراردادی	۳۷۸	۱۵/۹۰	۲/۷۷۱		
فاقد قرارداد	۴۳	۱۵/۸۴	۲/۷۸۵		
جمع	۵۹۷	۱۵/۹۲	۲/۷۸۵		
نوع کلاس					
سلامت باروری و جنسی	۱۹۷	۱۶/۰۵	۲/۷۶۵	۱/۰۳۸	۰/۳۷۵
اخلاق و احکام	۱۴۱	۱۶/۱۱	۲/۷۹۳		
حقوق	۱۲۶	۱۵/۶۲	۲/۷۶۸		
روانشناسی	۱۵۰	۱۵/۷۵	۲/۸۰۳		
جمع	۶۱۴	۱۵/۹۰	۲/۷۸۲		

جدول ۴: ارتباط امتیاز «رضایت مربیان از کلاس های غیرحضوری» با مشخصات جمعیتی

مشخصات جمعیتی	رضایت مربیان از کلاس های غیرحضوری				
	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	P-value
جنسیت					
زن	۵۳	۱۲/۶۲	۱/۸۰۰	۱/۲۳۳	۰/۲۶۹
مرد	۸۲	۱۳/۰۰	۲/۰۰۶		
جمع	۱۳۵	۱۲/۸۵	۱/۹۳۰		
گروه سنی					
≤۳۰	۳	۱۲/۳۳	۱/۱۵۵	۰/۵۶۱	۰/۶۹۱

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.157]

۳۱-۴۰	۴۵	۱۲/۵۸	۱/۸۸۹		
۴۱-۵۰	۴۹	۱۳/۱۲	۱/۸۱۰		
۵۱-۶۰	۳۳	۱۲/۹۴	۲/۲۶۳		
≥۶۱	۴	۱۲/۵۰	۱/۷۳۲		
جمع	۱۳۴	۱۲/۸۶	۱/۹۳۶		
وضعیت تاهل					
متاهل	۱۲۴	۱۲/۹۱	۱/۹۸۰	۱/۴۴۹	۰/۲۳۱
مجرد	۱۱	۱۲/۱۸	۱/۰۷۹		
جمع	۱۳۵	۱۲/۸۵	۱/۹۳۰		
سطح تحصیلات					
فوق دیپلم	۱	۱۴/۰۰	۰/۰	۰/۳۲۴	۰/۸۰۸
کارشناسی	۴۳	۱۲/۶۵	۱/۹۱۳		
کارشناسی ارشد	۶۷	۱۲/۹۴	۱/۹۱۴		
دکتری و بالاتر	۲۴	۱۲/۹۲	۲/۰۸۳		
جمع	۱۳۵	۱۲/۸۵	۱/۹۳۰		
مدرک تحصیلی					
پزشکی	۶	۱۲/۵۰	۲/۱۶۸	۰/۲۴۳	۰/۷۸۴
مامایی	۲۲	۱۲/۷۳	۱/۸۸۲		
سایر	۱۰۱	۱۲/۹۵	۱/۹۶۲		
جمع	۱۲۹	۱۲/۸۹	۱/۹۴۶		
رابطه استخدامی با مرکز					
رسمی	۳۷	۱۲/۶۵	۱/۶۸۷	۰/۵۸۲	۰/۶۲۸
پیمانی	۱	۱۲/۰۰	۰/۰		
قراردادی	۷۸	۱۲/۹۴	۲/۰۴۱		
فاقد قرارداد	۱۱	۱۳/۴۵	۲/۰۶۷		
جمع	۱۲۷	۱۲/۸۹	۱/۹۳۶		
نوع کلاس					
سلامت باروری و جنسی	۴۴	۱۲/۶۶	۱/۷۷۸	۰/۳۲۹	۰/۸۰۴
اخلاق و احکام	۳۵	۱۳/۰۶	۱/۷۶۵		
حقوق	۳۱	۱۲/۹۷	۲/۰۸۹		
روانشناسی	۲۵	۱۲/۷۶	۲/۲۶۰		
جمع	۱۳۵	۱۲/۸۵	۱/۹۳۰		

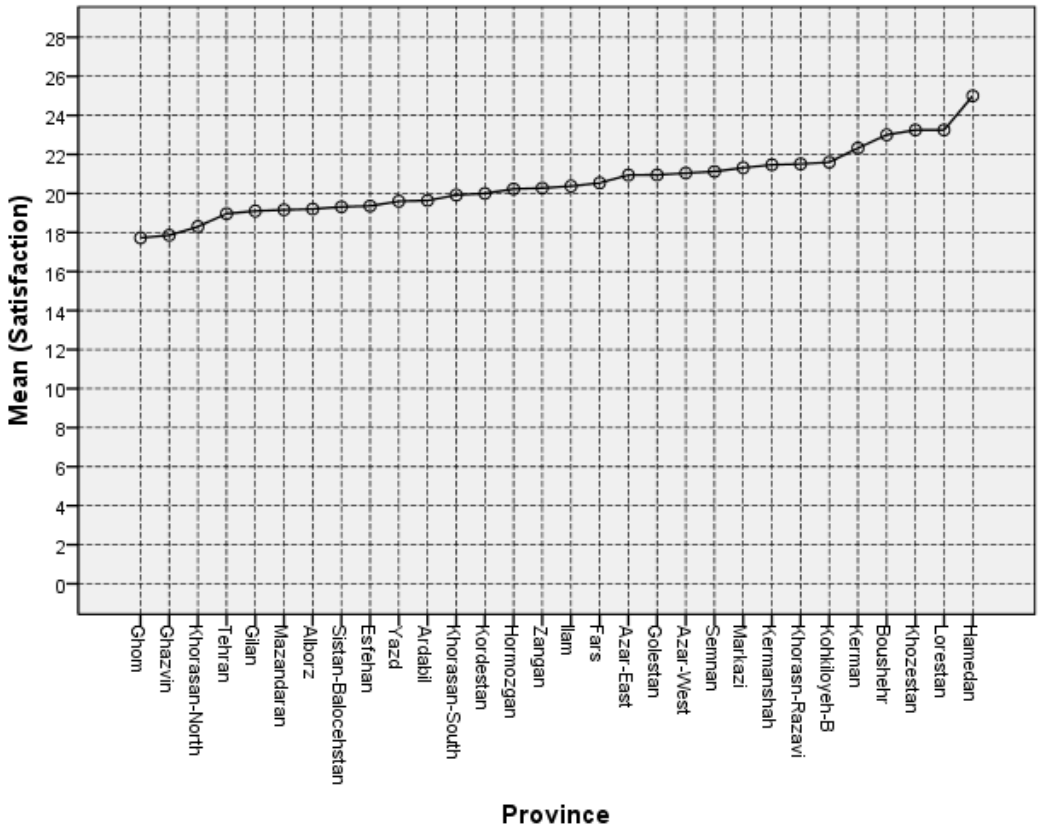
جدول ۵: شاخص های ارزیابی مراکز ارائه دهنده آموزش‌های هنگام ازدواج زوجین

گزینه های پاسخ		شاخص ها									
		چقدر مرکز دارای زیر ساخت لازم برای برگزاری کلاس‌های آنلاین است؟	چقدر فضای فیزیکی کلاس‌ها مناسب برای ارائه برنامه آموزشی است؟	چقدر سیستم گرمایشی کلاس‌ها مناسب است؟	چقدر سیستم سرمایشی کلاس‌ها مناسب است؟	چقدر نظافت و پاکیزگی در کل مرکز و کلاس‌ها رعایت شده است؟	چقدر تعداد کلاس‌های آموزشی منطبق با تعداد شرکت کنندگان است؟	چقدر تعداد صندلی هر کلاس آموزشی متناسب با شرکت کنندگان است؟	چقدر امکانات و تجهیزات آموزشی مرکز متناسب با نیازهای مرکز است؟	چقدر کلاس‌های آموزشی دارای تهویه مناسب هستند؟	چقدر کلاس‌های آموزشی دارای نور مناسب هستند؟	چقدر کلاس‌های آموزشی از صداهای مزاحمِ بیرون، محافظت شده‌اند؟
خیلی کم	تعداد	۷	۲	۲	۳	۱	۳	۲	-	۳	-	۱
	درصد	۷/۳	۲/۱	۲/۱	۳/۱	۱/۰	۳/۱	۲/۱	-	۳/۱	-	۱/۰
کم	تعداد	۵	۵	۲	۵	۱	۲	۱	۱	۴	۲	۹
	درصد	۵/۲	۵/۲	۲/۱	۵/۲	۱/۰	۲/۱	۱/۰	۱/۰	۴/۲	۲/۱	۹/۴
تا حدودی	تعداد	۳۰	۲۲	۱۴	۲۳	۸	۱۹	۱۵	۲۴	۱۷	۱۳	۲۷
	درصد	۳۱/۳	۲۲/۹	۱۴/۶	۲۴/۰	۸/۳	۱۹/۸	۱۵/۶	۲۵/۰	۱۷/۷	۱۳/۵	۲۸/۱

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.157]

زیاد											
	تعداد	۲۵	۳۲	۳۱	۲۸	۳۳	۲۸	۳۱	۳۶	۳۳	۲۸	۳۱
	درصد	۲۶/۰	۳۳/۳	۳۲/۳	۲۹/۲	۳۴/۴	۲۹/۲	۳۲/۳	۳۷/۵	۳۴/۴	۲۹/۲	۳۲/۳
خیلی زیاد											
	تعداد	۲۹	۳۵	۴۷	۳۷	۵۳	۴۴	۴۷	۳۵	۳۹	۵۳	۲۸
	درصد	۳۰/۲	۳۶/۵	۴۹/۰	۳۸/۵	۵۵/۲	۴۵/۸	۴۹/۰	۳۶/۵	۴۰/۶	۵۵/۲	۲۹/۲
جمع											
	تعداد	۹۶	۹۶	۹۶	۹۶	۹۶	۹۶	۹۶	۹۶	۹۶	۹۶	۹۶
	درصد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

نمودار ۱: میانگین امتیاز «رضایت کلی مربیان از برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین» به تفکیک استان

بحث و نتیجه گیری

آموزش پیش از ازدواج به عنوان یکی از عوامل موثر در ارتقای سطح رضایت، سلامت جسمی و روانی زوجین و همچنین کاهش پیامدهایی مانند طلاق است [۹-۸]. استقرار برنامه های آموزشی در سطح ملی همواره نیازمند رصد مستمر و شناسایی چالش ها است تا بتوان برنامه را در طول زمان ارتقا داد. به عنوان مثال نتایج یک مطالعه فراتحلیل که درخصوص چالش های برنامه آموزش قبل از ازدواج طراحی شده بود، نشان داد که عمده آموزش ها منجر به افزایش آگاهی شده است اما زوجین به مهارت‌هایی بیش از آنچه که در آموزش های کنونی ارائه شده، نیاز دارند [۱۰]. مطالعه فراتحلیل دیگری که مشاوره های آموزش هنگام ازدواج را در سه بعد ساختار، فرایند و پیامد ارزیابی کرده بود، نشان داد که مشاوره ها دارای محتوای آموزشی ضعیف بوده و مدت زمان آموزش باید افزایش یابد و همچنین سطح آگاهی و نگرش شرکت کنندگان در مورد سلامت جنسی، سلامت باروری و بیماری های مقاربتی در حد متوسط تا ضعیف است [۴]. همچنین نتایج یک مطالعه فراتحلیل نشان داد که رویکردهای برنامه آموزش باید با تنوع فزاینده زوجین شرکت‌کننده در برنامه های آموزشی، مطابقت داده شود؛ به طوریکه دوره های

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.157]

آموزشی بر اساس نیازسنجی از مخاطبان (به خصوص با توجه به نیازهای زوجین مناطق محروم، در معرض خطر و گروه های اجتماعی متنوع) با روش های انعطاف پذیرتر طراحی شوند [۱۱]. همانگونه که مشاهده می شود، ارزشیابی یک برنامه را می توان در ابعاد مختلفی انجام داد. البته به طور کلی اغلب ارزشیابی های آموزش های هنگام ازدواج بر اساس تغییر آگاهی و رفتار زوجین طراحی شده است [۱۳-۱۲]، لذا امکان مقایسه نتایج این مطالعه با دستاوردهای پژوهشی اندکی مقدور شد زیرا مقاله حاضر به نتایج «سنجش رضایت مربیان مراکز از برنامه آموزش هنگام ازدواج» و «ارزیابی مراکز آموزش هنگام ازدواج» پرداخته است.

طبق نتایج مطالعه حاضر، اغلب مربیان از «برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین» راضی یا خیلی راضی بودند. به طوریکه درخصوص «کلاس های حضوری»، ۸۳/۸ درصد مربیان از مدت زمان کلاس، ۹۲/۷ درصد مربیان از زمان برگزاری کلاس، ۷۹/۲ درصد مربیان از محل برگزاری کلاس، ۹۰ درصد مربیان از تعداد شرکت کنندگان و ۸۶/۲ درصد مربیان از امکانات آموزشی کلاس «راضی یا خیلی راضی» بودند. در خصوص «کلاس های غیرحضوری» ۹۳/۳ درصد مربیان از مدت زمان کلاس، ۹۵/۶ درصد مربیان از زمان برگزاری کلاس، ۹۰/۴ درصد مربیان از تعداد شرکت کنندگان و ۸۷/۴ درصد مربیان از امکانات آموزش غیرحضوری «راضی یا خیلی راضی» بودند. همچنین درخصوص «شاخص های رضایت کلی»، ۸۸/۴ درصد مربیان از «محتوای کتابچه های درسی»، ۷۰/۱ درصد مربیان از «برگزاری منظم دوره‌های بازآموزی»، ۹۶/۲ درصد مربیان از «همکاری با مرکز مربوطه»، ۹۸/۲ درصد مربیان از «رفتار همکاران مرکز مربوطه با مربی» و ۹۸ درصد مربیان از «نحوه مدیریت مسئولان مرکز مربوطه برای برگزاری کلاس‌ها»، «راضی یا خیلی راضی» بودند. اما مهم ترین دستاورد این بود که اغلب مربیان از جمله ۶۰/۶ درصد مربیان از «مقدار حق الزحمه برای این آموزش» و ۵۱ درصد مربیان از «پرداخت به موقع حق الزحمه»، «ناراضی یا خیلی ناراضی» بودند که نیاز به رسیدگی جدی دارد. نتایج ارزشیابی قبلی این برنامه نیز نشان داده بود که حق الزحمه مربیان بسیار کم بوده و باید به گونه ای باشد که برای ارائه مستمر آموزش ها ایجاد انگیزه کند و به طور کلی باید توجه بیشتری به نیازهای رفاهی مربیان شود [۷]. نتایج مطالعه حاضر نشان می دهد که این برنامه هنوز نتوانسته است این مشکل را مدیریت کند.

میانگین «امتیاز رضایت کلی مربیان از برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین» ۲۰/۵۶ (انحراف معیار = ۳/۷۵۳) به دست آمد که بالاتر از حد میانه این امتیاز است. شایان ذکر است که طیف «امتیاز رضایت کلی» از صفر تا ۲۸ بوده است. ارتباط آماری معنی دار بین «رضایت کلی مربیان از برنامه آموزش هنگام ازدواج زوجین» با «گروه سنی»، «جنسیت»، «وضعیت تاهل»، «مدرک تحصیلی» و «مدت سابقه تدریس مربیان در مرکز مربوطه» مشاهده نشد. البته ارتباط آماری معنی دار بین «رضایت کلی مربیان از برنامه» با «سطح تحصیلات»، «رابطه استخدامی با مرکز مربوطه» و «نوع کلاس» مشاهده شد. به طوریکه مربیان با سطح تحصیلات کارشناسی ارشد، دارای بیشترین رضایت و مربیان با سطح تحصیلات کارشناسی، دارای کمترین رضایت بودند. مربیان رسمی دارای کمترین رضایت و مربیان قراردادی دارای بیشترین رضایت بودند. مربیان «درس سلامت باروری و جنسی» نیز دارای کمترین رضایت و مربیان «درس اخلاق و احکام» دارای بیشترین رضایت بودند.

میانگین «امتیاز رضایت مربیان از کلاس های حضوری» ۱۵/۹ (انحراف معیار = ۲/۷۸۲) به دست آمد که بالاتر از حد میانه این امتیاز است. شایان ذکر است که طیف «امتیاز رضایت از کلاس های حضوری» از صفر تا ۲۰ بوده است. ارتباط آماری معنی دار بین «رضایت مربیان از کلاس های حضوری» با «گروه سنی»، «جنسیت»، «وضعیت تاهل»، «سطح تحصیلات»، «رابطه استخدامی با مرکز مربوطه»، «نوع کلاس» و «مدت سابقه تدریس مربیان در مرکز مربوطه» مشاهده نشد. البته ارتباط آماری معنی دار بین «مدرک تحصیلی» و «رضایت مربیان از کلاس های حضوری» وجود داشته به طوریکه مربیان با مدرک مامایی دارای بیشترین رضایت و مربیان با مدرک پزشکی دارای کمترین رضایت بودند.

میانگین «امتیاز رضایت مربیان از کلاس های غیرحضوری» ۱۲/۸۵ (انحراف معیار = ۱/۹۳۰) به دست آمد که بالاتر از حد میانه این امتیاز است. شایان ذکر است که طیف «امتیاز رضایت از کلاس های غیرحضوری» از صفر تا ۱۶ بوده است. ارتباط آماری معنی دار بین «رضایت مربیان از کلاس های غیرحضوری» با «گروه سنی»، «جنسیت»، «وضعیت تاهل»، «سطح تحصیلات»، «مدرک تحصیلی»، «رابطه استخدامی با مرکز مربوطه»، «نوع کلاس» و «مدت سابقه تدریس مربیان در مرکز مربوطه» مشاهده نشد.

به طور کلی طبق نتایج ارزشیابی قبلی این برنامه، مربیان معتقد بودند که «برنامه آموزش هنگام ازدواج» در ایران دارای مزایای منحصر به فرد بوده و به آسانی دردسترس تمامی زوجین کشور قرار

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]
[DOI: 10.61186/payesh.23.2.157]

دارد. با این وجود معتقد بودند که دانش زوجین با افـزایش دسترسـی به اینترنت و شبکه های اجتماعی، افزایش یافته و آموزش های کنونی کفایت لازم را ندارند. همچنین با توجه به تنوع زوجـین از نظـر سـن، جنسیت، وضعیت مذهبی، تأهل و نیازهای مختلف، نیـاز بـه محتـوای آموزشی متنوعی است. انتظارات اصلی مربیان نیز شامل برگزاری دوره های بازآموزی مستمر، آموزش فن بیان- تدریس و دسترسی به منابع آموزشی غنی‌تر برای مربیان بود [۷].

«ارزیابی مراکز ارائه دهنده آموزش‌های هنگام ازدواج زوجـین» در ۹۶ مرکز مورد مطالعه انجام شد. اهمیت ارزیابی مراکز از این جهـت بـوده است که نتایج آن می تواند با ارزیابی های جاری مراکز مـورد مقایسـه قرار بگیرد و مسئولان بتوانند میزان انطباق نتایج را بررسی نمایـد. در طی یک ماه قبل از زمان ارزیـابی مراکـز، در مجمـوع ۱۹۲۴۶ نفـر در کـلاس هـای آموزشـی مراکـز شـرکت کـرده بودنـد. نتـایج سـنجش «شاخص های ارزیابی مراکز ارائه دهنده آموزش‌هـای هنگـام ازدواج» نشان داد که «رعایت نظافت و پاکیزگی در کل مرکز و کـلاس‌هـا» در ۸۹/۶ درصد مراکز، «دارا بودن نور مناسب برای کلاس های آموزشی» در۸۴/۴ درصد مراکز، «دارا بـودن سیسـتم گرمایشـی مناسـب بـرای کلاس ها» در ۸۱/۳ درصد مراکز، «تناسـب تعـداد صـندلی بـا تعـداد شـرکت‌کننـدگان در هـرکلاس آموزشـی» در ۸۱/۳ درصـد مراکـز، «انطباق تعداد کلاس های آموزشی با تعداد شرکت‌کننـدگان» در ۷۵ درصد مراکز، «دارا بودن تهویه مناسب برای کلاس های آموزشی» در ۷۵ درصد مراکز، «تناسب امکانات و تجهیـزات آموزشـی بـا نیازهـای مرکز» در ۷۴ درصد مراکز، «دارا بودن فضای فیزیکـی مناسـب بـرای کلاس‌هـای آموزشـی» در ۶۹/۸ درصـد مراکـز، «دارا بـودن سیسـتم سرمایشی مناسب برای کلاس ها» در۶۷/۷ درصـد مراکـز، «حفاظـت کلاس های آموزشی از صداهای مزاحمِ بیرون» در ۶۱/۵ درصد مراکز، «دسترسی به زیر ساخت لازم برای برگزاری کـلاس‌هـای آنلایـن» در ۵۶/۲ درصد مراکز، به میزان «زیاد یا خیلی زیاد» گزارش شده اسـت. باوجودیکه شاخص های عمده مراکز به میزان «زیاد یـا خیلـی زیـاد» مطلوب است اما جهت ارتقای برنامه نیاز به رسیدگی به مراکزی است که شاخص هـای آن هـا در حـد مطلـوب نبـوده اسـت. البتـه نتـایج مطالعات دیگری که جهت ارزیابی ساختاری برنامه های امـوزش قبـل از ازدواج انجام شده بودند، به مواردی مانند فقـدان امکانـات فیزیکـی مطلـوب از جملـه سـاختمان، کـلاس‌هـای درس، صـندلی، تهویـه و تجهیزات جدید اشاره کرده بودند. شایان ذکر است که ارتقای سـاختار برنامه باید در راستای رصد برنامه و بـا توجـه بـه شـرایط جمعیتـی و اقلیمی مراکز به صورت مستمر در حال انجام باشد [۷-۱۴،۱۵].

به طور کلی ارتقای «برنامه آمـوزش هنگـام ازدواج زوجـین» نیازمنـد توسعه زیرساخت های مورد نیـاز و همچنـین بهبـود شـرایط رفـاهی مربیان مراکز است. امید است که نتایج مطالعه حاضر بتوانـد پـایش و رصـد «برنامـه آمـوزش هنگـام ازدواج» را بـرای سیاسـتگذاران نظـام سلامت، تسهیل نماید.

سهم نویسندگان

ژیلا صدیقی: طراحی و نظارت اجرای مطالعه، تحلیل داده ها، تدوین مقاله

راحله رستمی: مدیریت اجرای مطالعه، تدوین مقاله

محمود طاووسی: همکاری در اجرای مطالعه، تدوین مقاله

رامین مظفری کرمانی: همکاری در اجرای مطالعه، تدوین مقاله

صابر جباری فاروجی: همکاری در اجرای مطالعه

سبحان ابراهیم‌پور: همکاری در اجرای مطالعه

اقدس آقابابائیان: همکاری در اجرای مطالعه

فرزانه سلطانی پور: همکاری در اجرای مطالعه

تشکر و قدردانی

قسمتی از نتایج یک طرح پژوهشی در این مقاله ارائـه گردیـده اسـت. طرح مذکور با حمایت «اداره جوانی جمعیت، وزارت بهداشت و درمان وآمـوزش پزشـکی» در پژوهشـکده علـوم بهداشـتی جهاددانشـگاهی (مرکز تحقیقات سنجش سلامت) انجام شـده اسـت. مولفـان از همـه همکارانی که در دانشگاه های علوم پزشکی کشور، در جمع آوری داده های این مطالعه همکاری بی دریغ کرده‌اند، قدردانی می نماید. اسامی این همکاران (به ترتیب حروف الفبای اسامی دانشـگاه هـا) بـه شـرح ذیل اسـت: فرحنـاز باباپور (دانشـگاه علـوم پزشـکی اردبیـل)، امـین اسماعیلی (دانشگاه علوم پزشکی اصفهان)، زیبا ردایی (دانشـگاه علـوم پزشکی البرز)، هنگامه آریانژاد (دانشگاه علوم پزشـکی اهـواز)، فاطمـه خشامن (دانشگاه علوم پزشکی ایرانشهر)، سـارا روستاپیشـه (دانشـگاه علوم پزشکی ایران)، راضیه زرگوشی (دانشـگاه علـوم پزشـکی ایـلام)، ماندانا رضاپناه (دانشگاه علوم پزشکی آبادان)، مینا موسـوی (دانشـگاه علوم پزشکی آذربایجان غربی)، مهدیه افراشته (دانشگاه علوم پزشـکی بم)، بنفشه مشتونی (دانشگاه علـوم پزشـکی بوشـهر)، محبوبـه داوری (دانشگاه علوم پزشکی بیرجند)، نازیلا قیطرانی (دانشگاه علوم پزشـکی تبریز)، تکتم شمسی‌زاده (دانشگاه علوم پزشکی تربـت جـام)، فاطمـه گلریزی (دانشگاه علـوم پزشـکی تربـت حیدریـه)، لیلـی سـیدمرادی

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.157]

(دانشگاه علوم پزشکی تهران)، ملیحه سقازاده (دانشگاه علوم پزشکی جیرفت)، صدیقه حیدری (دانشگاه علوم پزشکی چهارمحال و بختیاری)، فرزانه سرائی (دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی)، مرجان کریمی (دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان)، مریم شجاعی (دانشگاه علوم پزشکی زاهدان)، زهرا اسلامی (دانشگاه علوم پزشکی زنجان)، رقیه خرم (دانشگاه علوم پزشکی ساوه)، آذر نظامی (دانشگاه علوم پزشکی سمنان)، سیده زهره بلاغی (دانشگاه علوم پزشکی شیراز)، معصومه علمشاهی (دانشگاه علوم پزشکی قزوین)، زهرا فولادی (دانشگاه علوم پزشکی قم)، نسرین استادنوروزی (دانشگاه علوم پزشکی کردستان)، فهمیه امیری (دانشگاه علوم پزشکی کرمان)، سهیلا خزائی (دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه)، زهرا رادمنش (دانشگاه علوم پزشکی کهگیلویه و بویراحمد)، زهرا وفایی (دانشگاه علوم پزشکی گلستان)، فاطمه خبازکار (دانشگاه علوم پزشکی گیلان)، لیلا شریعتی (دانشگاه علوم پزشکی لرستان)، تینا جواهری زاده (دانشگاه علوم پزشکی مازندران)، شهلا نظری (دانشگاه علوم پزشکی مرکزی)، زهرا موسی آبادی (دانشگاه علوم پزشکی مشهد)، زلیخا صادقی (دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان)، مریم بیگلری (دانشگاه علوم پزشکی همدان)، فروزنده کلانتری (دانشگاه علوم پزشکی یزد).

منابع

1. Bogenschneider K. Has family policy come of age? A decade review of the state of US family policy in the 1990s. Journal of Marriage and Family 2000; 62: 1136-59

2. Islamic Parliament Research Center (IPRC), The Constitution of the Islamic Republic of Iran. Available from: https://rc.majlis.ir/fa/law/show/133613 [accessed on october 2023] [In Persian]

3. Bachand LL, Caron SL. Ties that bind: A qualitative study of happy long-term marriages. Contemporary Family Therapy 2001; 23: 105-121

4. Mehrolhassani MH, Yazdi-Feyzabadi V, Rajizadeh A. Evaluation of pre-marriage counseling program in Iran: a narrative review of structural, procedural, and outcome dimensions. Evidence Based Health Policy, Management and Economics 2018; 2: 208-225

5. Karimi-sani P, Ehiai K, Eesmaeili M, Falsafinejad M. Indentifiying the factors of successful marriage: a qualitative study. Counseling Research and Development 2013; 12:75-93 [In Persian]

6. World Health Organization. Programati Evaluations. Available from: https://www.who.int/about/what-we-do/evaluation/corporate-evaluations/programmatic-evaluations [accessed on october 2023]

7. Mohammadbeigi A, Eshrati B, Taghizadeh, Eslami M, Mohammadsalehi N.
National report: Evaluation report on pre-marriage educational program in Iran.
Iran Ministry of Health and Medical Education: Teharn, 2017

8. Stanley SM, Amato PR, Johnson CA, Markman HJ. Premarital education, marital quality, and marital stability: Findings from a large, random household survey. Journal of Family Psychology 2006; 20: 117-126

9. Stahmann RF. Premarital counselling: a focus for family therapy. Journal of Family Therapy 2000; 22: 104-116

10. Bostani-khalesi Z, Simbar M. Challenges of premarital education program in Iran. Journal of Holistic Nursing and Midwifery 2017; 27: 9-18

11. Hawkins AJ, Stanley SM, Blanchard VL, Albright M. Exploring programmatic moderators of the effectiveness of marriage and relationship education programs: a meta-analytic study. Behavior Therapy 2012; 43: 77-87

12. Sadighi J, Rostami R, Tavousi M, Mozafari Kermani R, Jabari Farooji S, Ebrahimpour S, et al . Evaluation of knowledge and satisfaction of couple participants in the pre-marriage education program: a nationwide study. Payesh 2023; 22: 675-686 [In Persian]

13. Moodi M, Miri MR, Reza Sharifirad G. The effect of instruction on knowledge and attitude of couples attending pre-marriage counseling classes. Journal of Education and Health Promotion 2013; 2: 52

14. Mohebbi P, Malekpour P, Kamalifard M, Atri SB, Safaeiyan A, Alizadeh K. Clients' viewpoints about the quality of services in the premarital counseling classes in Tabriz Health Centers. International Journal of Preventive Medicine 2014; 5: 365

15. Ramezankhani A, Mohammadi G, Akrami F, Ghanbari Sh, Arab-Alidousti F. Quality gap in premarital education & consultation program in the health centers of Shahid Beheshti Medical University. Pejouhandeh 2011;16:169-177 [Persian]

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.157]